

LIETUVOS RESPUBLIKOS
**AKADEMINĖS ETIKOS
IR PROCEDŪRŲ**
KONTROLIERIAUS TARNYBA

NESAVARANKIŠKO MOKSLO IR STUDIJŲ DARBŲ RENGIMO PASLAUGŲ PASIŪLA LIETUVOJE

TYRIMO ATASKAITA

Julija Umbrasaitė
Birutė Liekė

2023 m. birželis

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
ĮVADAS.....	4
LITERATŪROS APŽVALGA.....	5
METODOLOGINĖ PRIEIGA.....	6
TYRIMO REZULTATAI.....	8
SKELBIMŲ SKAIČIUS	8
MOKSLO IR STUDIJŲ DARBŲ RENGIMO PASLAUGŲ DEKLARAVIMAS IR TEIKIAMŲ PASLAUGŲ TIPAI.....	9
PASLAUGOS TEIKĖJO MATOMUMAS IR VIZUALINĖ MEDŽIAGA.....	11
PASLAUGŲ KONFIDENCIALUMO IR KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS.....	13
PASLAUGŲ ATLIKIMO LAIKAS IR GARANTIJOS DĖL TERMINŲ LAIKYMOSI	15
PASLAUGŲ TEIKĖJO KOMUNIKACIJOS BŪDAI.....	16
VYRAUJANČIOS MOKSLO SRITYS.....	17
PASLAUGŲ KAINA.....	18
IŠVADOS	19
LITERATŪRA.....	20

SANTRAUKA

- Keturiuose tyrimui atrinktuose prekių ir paslaugų portaluose per 2021 m. rugpjūčio mėn. buvo identifikuoti ir analizei atrinkti 196 skelbimai. 2023 m. kovo mėnesį jų buvo daugiau – 235, o balandžio mėn. skelbimų dar padaugėjo – iki 241 skelbimų.
- Daugiausia skelbimų buvo įkelta tinklalapyje *skelbiu.lt*: kovą jie sudarė 49 proc., balandį – 46 proc. Mokslo ir studijų darbų rengimas deklaruotas daugiau nei pusėje skelbimų (57 proc.).
- Kaip ir 2021 m. atlikto tyrimo metu, dauguma skelbimų buvo vizualizuoti (83 proc.) bei pateikiamos su studijų procesu susijusios nuotraukos. Palyginus su 2021 m. tyrimu, šis požymis beveik nepakito.
- Daugumoje skelbimų (95 proc.) paslaugų teikėjai nebuvo linkę identifikuoti save vardais. Palyginti su ankstesniu tyrimu, šis požymis neženkliai padidėjo. Apskritai, skelbimuose beveik nenurodomi asmeniniai kontaktai.
- Lygiai pusėje analizuotų skelbimų nurodomi du ir daugiau komunikacijos būdai (tiek kovo, tiek balandžio mėn. po 50 proc.). Praeitame tyrime keli komunikacijos būdai nurodyti daugiau nei pusėje (64 proc.) skelbimų.
- Trečdalyje skelbimų (kovo mėn. – 33 proc., balandžio mėn. – 31 proc.) komunikuojama apie konfidencialumo užtikrinimą. Palyginti su 2021 m. tyrimu, ši dalis šiek tiek padidėjo.
- Ankstesniame tyrime 62 proc. skelbimų nurodoma, kad paslauga yra kokybiška. Šių metų tyrime tokių skelbimų dalis taip pat šiek tiek didesnė (kovo mėn. – 66 proc., balandžio mėn. – 65 proc.).
- Šių metų tyrime skubus atlikimo laikas minimas beveik ketvirtadalyje skelbimų (kovo mėn. – 27 proc., balandžio mėn. – 25 proc.). Šis skaičius šiek tiek mažesnis nei ankstesniame tyrime (30 proc.).
- Paslaugos suteikimas laiku nurodomas tik maždaug dešimtdalyje skelbimų (kovo mėn. – 9 proc., balandžio mėn. – 10 proc.). Šis procentas šiek tiek padidėjo, palyginus su ankstesnių metų tyrimu.
- Kaip ir ankstesniame tyrime, taip ir šių metų tyrime daugiausia paslaugų siūloma įvairiose mokslo srityse (37 proc.). Šiame tyrime skelbimų, kuriuose nenurodyta mokslo sritis, yra trečdalis (kovo mėn. – 34 proc., balandžio mėn. – 33 proc.). Ankstesniame tyrime procentinė dalis buvo šiek tiek mažesnė – 27 proc.
- 2023 m. kovo mėn. kaina nurodyta tik 20 proc. skelbimų, balandžio mėn. ši dalis šiek tiek padidėjo ir siekė beveik ketvirtadalį (24 proc.). Palyginti su 2021 m. tyrimu, skelbimų, kuriuose nurodyta paslaugų kaina, dalis yra mažesnė (2021 m. rugpjūčio mėn. – 30 proc.).

ĮVADAS

Tarnyba antrą kartą pristato tyrimo „Nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų pasiūla Lietuvoje“ rezultatus. Pirmojo tyrimo ataskaita pasirodė 2021 m. lapkričio mėnesį. 2023 m. tyrimu siekiama nustatyti, kokios nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugos siūlomos studijų semestro eigoje ir kuo jų pasiūla skiriasi nuo vasaros atostogų metu siūlomų šio pobūdžio paslaugų.

Tyrime siekiama įvertinti, ar yra skirtumų tarp nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų pasiūlos skirtingais laikotarpiais: 2021 m. rugpjūčio mėn. (atostogų laikotarpiu) bei 2023 m. kovo–balandžio mėn. (studijų laikotarpiu). Abiejuose tyrimuose buvo analizuojamos tos pačios temos: paslaugų teikėjo matomumas, skelbimo vizualizacija, kokybės ir konfidencialumo užtikrinimas, paslaugų teikėjo komunikacijos būdai, paslaugų suteikimo laikas, sritys, kuriose daugiausiai pateikiama skelbimų, ir kt.

LITERATŪROS APŽVALGA

Tyrime „Nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų pasiūla Lietuvoje“ (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021, 6 psl.) apibrėžiamas nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimas (angl. *contract cheating*): „akademiniio nesąžiningumo apraiška, kuri apima situacijas, kuomet asmenys, siekdami įgyti nepelnytą pranašumą, sąmoningai sutinka atlyginti kitam asmeniui (pavyzdžiui, fiziniam asmeniui, įmonei) už užsakovo vardu parengtą mokslo ar studijų darbą, kuris vėliau yra pateikiamas mokslo ir studijų institucijai kaip savarankiškai parengtas kūrinys (Clarke & Lancaster 2006; Tauginienė & Jurkevičius 2017; Foltýnek & Králíková 2018)“.

Nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugos ypač išplito per COVID-19 pandemiją (Hill et al. 2021). Pastebėtina, kad neteisėtų paslaugų, esant palankioms aplinkybėms, pasiūla ir paklausa auga sparčiau, nei kuriamos priemonės, kurios skirtos neteisėtoms paslaugoms pažaboti (Hill et al. 2021). Tai yra ne vienos šalies, o pasaulinio masto problema, kurios neišspręs pavienės akademinės bendruomenės. Būtinai sprendimai, susiję su mokslo ir studijų institucijomis (Hill et al. 2021). Pavyzdžiui, Australijoje siūlomi sprendimai, kaip pažaboti nesavarankiško mokslo ir studijų darbų reklamavimo paslaugas. Išanalizavę teisinį reglamentavimą, mokslininkai siūlo trijų lygių sistemą, susidedančią iš informavimo, stebėsenos ir vertinimo (Guruge et al. 2023).

Susiduriama ir su dar viena problema. Šiomis dienomis nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų neatsiejama dalimi tampa dirbtinio intelekto įrankiai, pavyzdžiui, „ChatGPT“. Jo ir panašių įrankių atsiradimas įnešė sumaištį į bendrojo ugdymo ir aukštųjų mokyklų veiklą dėl jo susiejimo su galimu nesąžiningu elgesiu (Ghalayini 2023).

Vis tik dėl galimybės naudotis dirbtinio intelekto įrankiais aukštosios mokyklos iš naujo svarsto ne tik draudimus, bet ir studijų bei vertinimo metodus. Dalis dėstytojų sąmoningai keičia dėstyimo metodus, skirdami daugiau užduočių žodžiu ar komandinių užduočių, o dalis sąmoningai įtraukia „ChatGPT“ į užsiėmimus, prašydami studijuojančiųjų įvertinti atsakymus, ir taip ugdydami kritinį mąstymą (Eaton 2023; Ghalayini 2023). „ChatGPT“ gali padėti sukurti juodraščių, kurį vėliau galima pakoreguoti; šis įrankis taip pat gali padėti studijuojantiems įgyti faktų tikrinimo įgūdžių, nes „ChatGPT“ sugeneruotuose atsakymuose dažnai pasitaiko faktinių klaidų (Eaton 2023; Ghalayini 2023).

Informacinės technologijos gali būti naudojamos tiek kaip techninė pagalba studijuojantiems, tiek kaip nesąžiningo elgesio priemonė. Kai studijuojantieji naudojami įrankiais arba kitais asmenimis tam, kad šie už juos atliktų užduotis, tai laikoma akademinio nesąžiningumo forma ir atsakomybė už šį pasirinkimą tenka patiems studijuojantiems (Eaton 2023). Kiekvienu atveju reikėtų įvertinti, kokių tikslų buvo naudojamos technologijos, ar iš anksto buvo paaiškintos technologijų naudojimo galimybės. Taip pat rekomenduotina atnaujinti tvarkas, reglamentuojančias akademinį sąžiningumą, pavyzdžiui, įtraukiant į akademinio nesąžiningumo apibrėžimus dirbtinio intelekto įrankiu sukurtus darbus (Ghalayini 2023).

Paminėtina, kad šiuo metu Europos Tarybos ekspertų daroma prielaida, kad dirbtinis intelektas pats savaime nėra problemiškas, ir pripažįstama, kad problemiška gali būti tai, kaip dirbtinis intelektas yra kuriamas, mokomas ir taikomas ugdymo kontekste, kam šis dirbtinis intelektas skirtas ir kas yra tikrieji naudos gavėjai (Holmes et al. 2022).

METODOLOGINĖ PRIEIGA

Šio **tyrimo tikslas** – nustatyti, kokios nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugos siūlomos studijų semestro eigoje ir kuo jų pasiūla skiriasi nuo vasaros atostogų metu siūlomų šio pobūdžio paslaugų. **Tyrimo klausimai:** ar nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų pasiūla aktyviuoju studijų laikotarpiu yra didesnė, palyginti su mažiau aktyviu – vasaros atostogų – laikotarpiu; kaip skiriasi siūlomų paslaugų pobūdis aktyviuoju ir neaktyviuoju studijų laikotarpiais.

Remiantis Lancaster & Cotarlan (2021) tyrimu STEM srityje (gamtos mokslai, technologijos, inžinerija, matematika (angl. *Science, Technology, Engineering, Mathematics*), nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų paklausa žymiai padidėja balandžio mėnesį. Atsižvelgiant į tai, buvo daroma prielaida, kad Lietuvoje didžiausia tokių paslaugų pasiūla tikėtina balandžio mėnesį. Todėl pasirinktas šių paslaugų pasiūlos stebėjimo laikotarpis 2023 m. kovo ir balandžio mėnesiais. Palyginimui pasirinktas 2021 m. rugpjūčio mėn., vasaros atostogų metas, kai šių paslaugų rinka, tikėtina, yra mažai aktyvi. 2023 m. kovo ir balandžio mėn. stebėjimo rezultatai lyginami su 2021 m. rugpjūčio mėn. tyrimo rezultatais (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021).

Siekiant palyginti šio tyrimo rezultatus su 2021 m., tyrimas atliktas pagal Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė (2021) tyrimo metodologiją. Tyrime stebėti prekių ir paslaugų portalai **alio.lt** (skiltys <https://www.alio.lt/darbas-mokslas/siulo/mokytis/korepetitoriai.html> ir <https://www.alio.lt/darbas-mokslas/siulo/mokytis/mokslo-darbai.html>), **paslaugos.lt** (skiltys <https://paslaugos.lt/kiti-ivairus-kursai> ir <https://paslaugos.lt/rasto-darbu-konsultantai>), **skelbimai.lt** (skiltys <https://www.skelbimai.lt/skelbimai/darbas-verslas/kursai-mokymai/korepetitoriai> ir <https://www.skelbimai.lt/skelbimai/darbas-verslas/kursai-mokymai/mokslo-darbai>), **skelbiu.lt** (skiltis <https://www.skelbiu.lt/skelbimai/paslaugos-darbas/kursai-mokymai/rasto-darbu-konsultantai/>). Skelbimų portalo **paslaugos.lt** struktūroje skiltis <https://paslaugos.lt/rasto-darbu-konsultantai> buvo priskirta „Kitoms kategorijoms“ ir pradėta stebėti nuo 2023 m. kovo 28 d. Skelbimai buvo peržiūrėti 2023 m. kovo ir balandžio mėn. 2 kartus per savaitę – antradieniais ir ketvirtadieniais. 2023 m. kovo mėn. iš viso identifikuoti unikalūs¹ 235 skelbimai, o 2023 m. balandžio mėn. – 241 unikalūs skelbimas.

Skelbimų kiekybinė turinio analizė atlikta pagal Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė (2021) nustatytas definicijas, kategorijas ir joms priskirtus kodus. Siekiant užtikrinti analizės rezultatų patikimumą, pirmieji 10 kiekvieno portalo skelbimų buvo analizuojami dviejų tyrėjų ir analizės rezultatai įvertinami.

¹ Jei kelių skelbimų pavadinimas ir turinys sutapo, skelbimai buvo skaičiuojami ir analizuojami kaip vienas skelbimas.

TYRIMO REZULTATAI

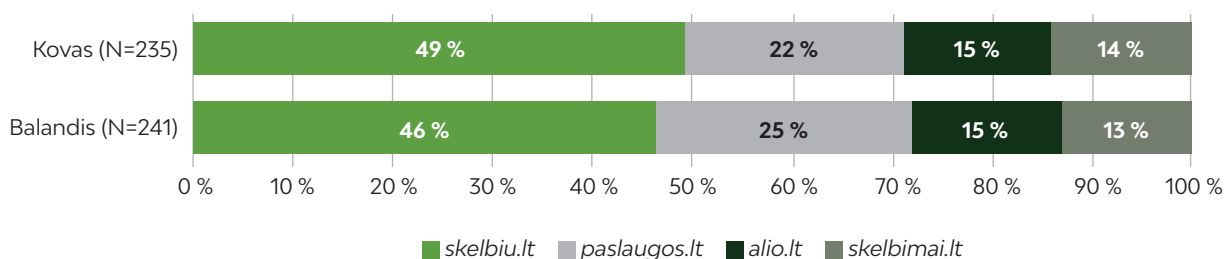
SKELBIMŲ SKAIČIUS

2023 m. kovo mėn. analizuotuose skelbimų portaluose *alio.lt*, *paslaugos.lt*, *skelbimai.lt* ir *skelbiu.lt* buvo įkelti iš viso 235 skelbimai. Didžiausią dalį – beveik pusę skelbimų (49 proc.) – sudarė skelbimai *skelbiu.lt* portale (1 pav.). Daugiau nei penktadalį (22 proc.) sudarė skelbimai *paslaugos.lt* portale, o po atitinkamai 15 proc. ir 14 proc. – skelbimai *alio.lt* ir *skelbimai.lt* portaluose. Palyginti su 2021 m. rugpjūčio mėn. (N=196), 2023 m. kovo mėn. pastebimas penktadaliu (20 proc.) didesnis bendras skelbimų skaičius. Be to, palyginti su 2021 m. rugpjūčio mėn., žymiai didesnę skelbimų dalį sudarė *skelbiu.lt* portalo skelbimai (2021 m. rugpjūčio mėn. – 35 proc., 2023 m. kovo mėn. – 49 proc., 2023 m. balandžio mėn. – 46 proc.), o *skelbimai.lt* portalo skelbimų dalis buvo mažesnė (2021 m. rugpjūčio mėn. – 28 proc., 2023 m. kovo mėn. – 14 proc., 2023 m. balandžio mėn. – 13 proc.).

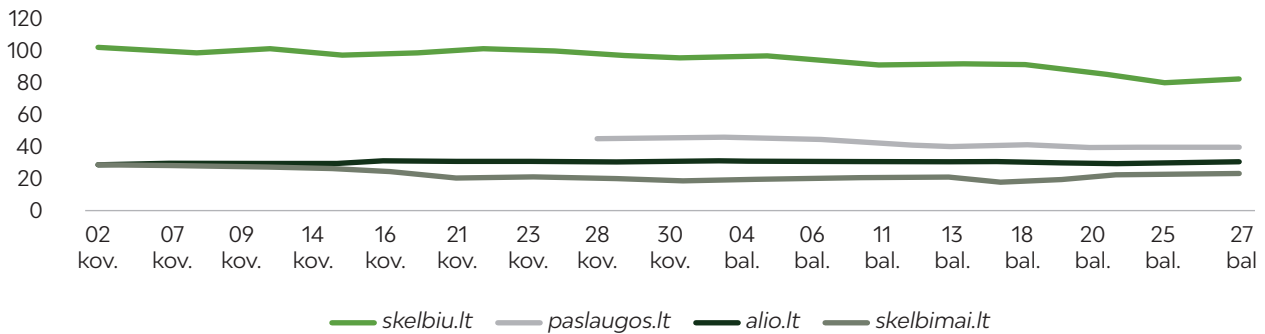
Bendras skelbimų skaičius 2023 m. balandžio mėn. – 241 skelbimas – buvo nežymiai (2,6 proc.) didesnis nei kovo mėn. Šie pokyčiai neturėjo didelės įtakos skelbimų pasiskirstymui pagal portalus. Palyginti su kovo mėn., keliais procentiniais punktais sumažėjo *skelbiu.lt* ir *skelbimai.lt* portalų skelbimų dalis (atitinkamai iki 46 proc. ir 13 proc.), o išaugo *paslaugos.lt* portalo skelbimų dalis (iki 25 proc.).

Tam tikromis dienomis fiksuotas skelbimų skaičius kovo–balandžio mėn. visuose portaluose mažėjo, išskyrus *alio.lt*, kur jis išliko stabilus visą analizuojamą laikotarpį (2 pav.). Pastebima, kad skelbimai šiuo laikotarpiu buvo atnaujinami – dalis skelbimų tapdavo neaktyvūs (pavyzdžiui, pasibaigus skelbimo galiojimo laikui) ir po kelių dienų ar savaitių buvo vėl aktyvuojami – arba įkelti nauji skelbimai. Pavyzdžiui, per kovo mėn. buvo iš naujo aktyvuoti arba įkelti nauji 22 skelbimai (9,4 proc.). Per balandžio mėn. tokių skelbimų buvo 24 (10,0 proc.). Tikėtina, dėl šių priežasčių bendras unikalų skelbimų skaičius kovo ir balandžio mėnesiais išliko panašus, nors aktyvių skelbimų per dieną skaičius ir sumažėjo.

1 pav. Skelbimų pasiskirstymas pagal skelbimų portalus.

2 pav. Skelbimų skaičiaus kaita.

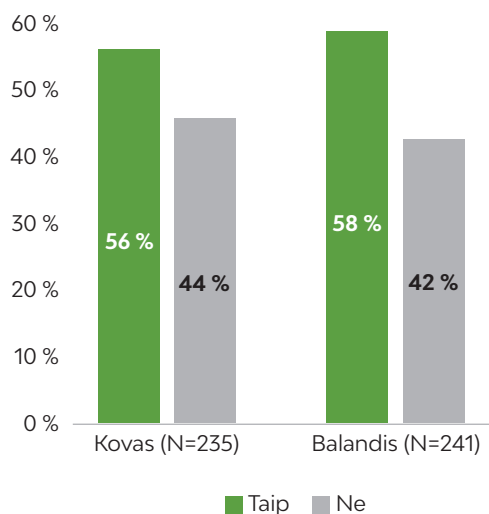
* *paslaugos.lt* viena skiltis (<https://paslaugos.lt/rasto-darbu-konsultantai>) pradėta stebėti tik nuo 2023 m. kovo 28 d.

MOKSLO IR STUDIJŲ DARBŲ RENGIMO PASLAUGŲ DEKLARAVIMAS IR TEIKIAMŲ PASLAUGŲ TIPAI

Analizuojant, ar skelbimo pavadinime deklaruojama mokslo ir studijų darbų pardavimo, rengimo, sprendimų, rašymo paslauga, kaip matyti 3 pav., daugiau nei pusėje kovo mėn. skelbimų (56 proc.) ji yra aiškiai nurodoma. Balandžio mėn. jų padaugėjo 2 proc. Vyrauja tokie pavadinimai, kaip „Magistro, bakalauro darbo rašymas“ (S20), „Mokslo Garantija. Rašto darbai/ Verslo planai“ (S33), „Tyrimai su SPSS programa, bakalauro, magistro, kursiniai darbai“ (A18), „Diplominiai, kursiniai, planai, rašymas dalimis, taisymas, papildymas“ (SK15).

Palyginti su 2021 m. tyrimo rezultatais (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021), matyti šiek tiek kitos tendencijos paslaugų deklaravime. 2021 m. rugpjūčio mėn. tik penktadalis (20 proc.) nurodė paslaugas pavadinime, o 2023 m. tiek kovo mėn., tiek balandžio mėn. tokių buvo 2,5 karto daugiau.

3 pav. Mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų deklaravimas skelbimo pavadinime.

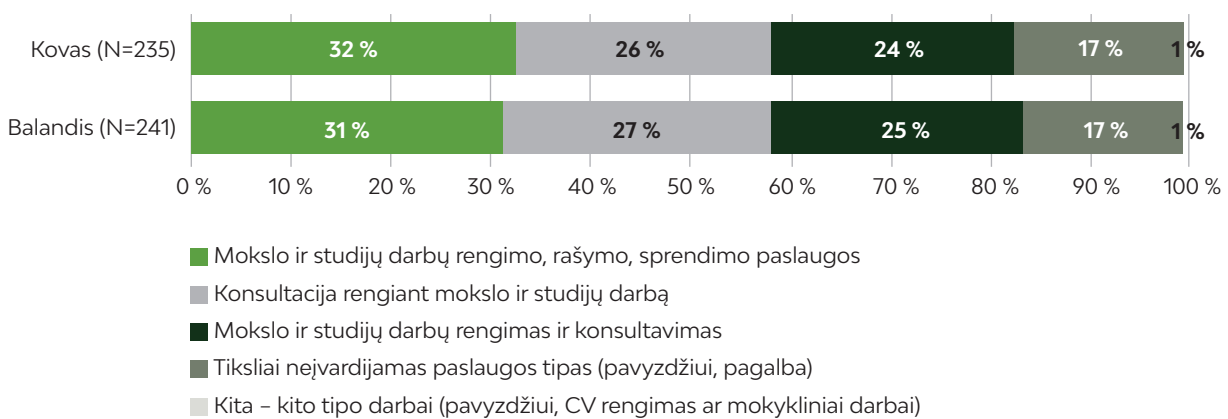

Analizuojant teikiamų paslaugų pobūdį, yra išskiriami šie penki tipai: 1. Mokslo ir studijų darbų rengimo, rašymo, sprendimo darbai; 2. Konsultacija rengiant mokslo ar studijų darbą; 3. Mokslo ir studijų darbų rengimas ir konsultavimas; 4. Tiksliai neįvardijamas paslaugos tipas (pavyzdžiui, pagalba); 5. Kita – kitokio tipo darbai (pavyzdžiui, CV rengimas ar mokykliniai darbai). Atkreiptinas dėmesys, jei skelbimai buvo skirti tik mokykliniams darbams, jie nebuvo įtraukiami į analizę, tačiau jei jie skirti ir studijoms ar mokslui, skelbimai buvo analizuojami.

Kaip matyti 4 pav., 2023 m. kovo mėn. atliktoje analizėje, beveik trečdalyje (32 proc.) skelbimų įvardijamos mokslo ir studijų darbų rengimo, rašymo, sprendimo paslaugos; šiek tiek mažesnėje dalyje skelbimų (26 proc.) nurodoma, kad konsultuojama rengiant mokslo ar studijų darbą; dar mažiau – 24 proc. – nurodomas mokslo ir studijų darbų rengimas ir konsultavimas. Mažiausiame skelbimų skaičiuje tiek kovo mėn., tiek balandžio mėn. nurodoma kitokio pobūdžio darbai (jie sudaro 1 proc.). Balandžio mėn. situacija išlieka labai panaši.

Palyginti su 2021 m. tyrimo rezultatais (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021), matyti panašios tendencijos. Išskirti galima tik konsultacijas rengiant darbus: 2021 m. rugpjūčio mėn. jos sudarė 9 proc., o 2023 m. kovo mėn. – jau 26 proc., balandžio mėn. – 27 proc.

4 pav. Teikiamos paslaugos ir jų tipai.

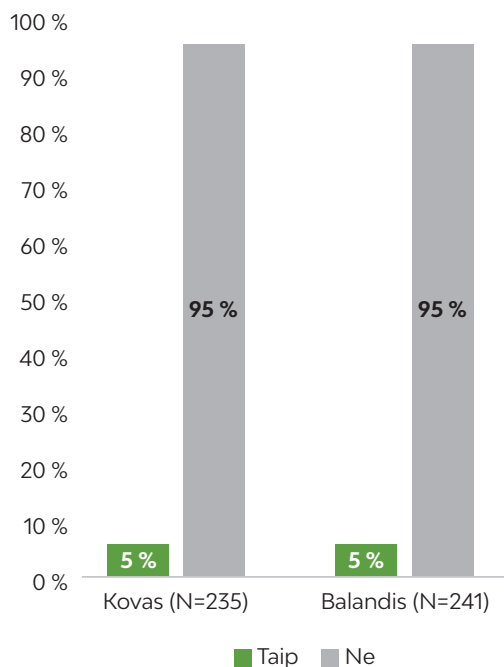

PASLAUGOS TEIKĖJO MATOMUMAS IR VIZUALINĖ MEDŽIAGA

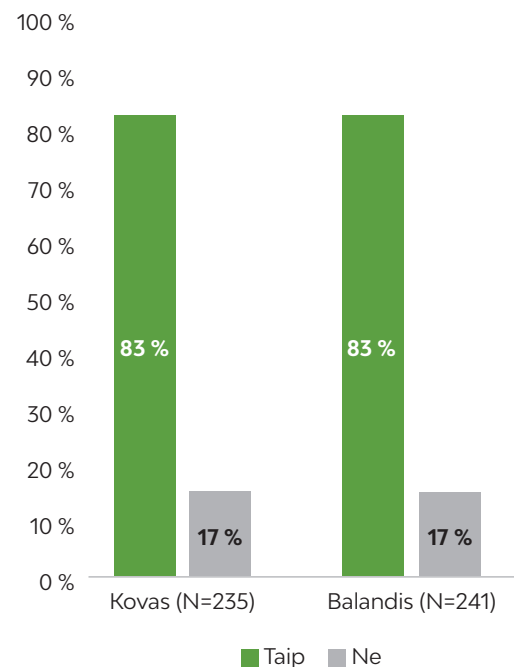
Analizuojant duomenis apie paslaugos teikėjo matomumą (5 pav.), didžioji dalis teikėjų 2023 m. kovo ir balandžio mėn. savęs neidentifikavo vardu ir pavarde (95 proc.) ir tik 5 proc. identifikavo save. 2021 m. atlikto tyrimo rezultatai yra itin panašūs: savęs neidentifikavo 97 proc. ir 3 proc. identifikavo (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021).

Analizuojant, ar skelbime yra vizualinė medžiaga, t. y., ar skelbime yra pasitelkiamos vizualinės priemonės ar simbolika, didžioji dalis skelbimų kūrėjų 2023 m. tiek kovo mėn., tiek balandžio mėn. talpino vizualinę medžiagą (83 proc.; 6 pav.). Šie rezultatai beveik nesiskiria nuo 2021 m. atlikto tyrimo rezultatų: vizualinė medžiaga naudota 82 proc. skelbimų (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021).

5 pav. Paslaugos teikėjo matomumas.

6 pav. Vizualinės medžiagos buvimas.

Skelbimuose naudojama įvairi vizualinė medžiaga (7 pav.), kuri yra asociatyvi akademinėi aplinkai.

7 pav. Skelbimuose naudojamų iliustracijų pavyzdžiai.

(A1)

(A2)

(SK5)

(SK10)

(A7)

(A9)

PASLAUGŲ KONFIDENCIALUMO IR KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS

Nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugas siūlančiuose skelbimuose dažnai akcentuojama paslaugų kokybė, konfidencialumas ir jų užtikrinimas. 2023 m. kovo mėn. 33 proc. skelbimų nurodoma, kad užtikrinamas teikiamų paslaugų konfidencialumas (8 pav.). 2023 m. balandžio mėn. skelbimuose pastebimos panašios tendencijos. Palyginti, 2021 m. rugpjūčio mėn. (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021) paslaugų konfidencialumas buvo užtikrinamas mažesnėje skelbimų dalyje (2021 m. – 23 proc.). Kaip konfidencialumo garantija skelbimuose nurodoma, kad „Paslaugos teikiamos konfidencialiai <...>“ (A21), „Profesionali, konfidenciali ir individuali pagalba, konsultacijos studijuojantiems ir keliantiems kvalifikaciją asmenims“ (SK25) ir pan. Kai kuriuose skelbimuose garantuojamas ir konfidencialumas, ir anonimiškumas (pavyzdžiui, „Garantuojame konfidencialumą ir anonimiškumą.“ (S54). Keliuose skelbimuose nurodomos ir priemonės, kuriomis užtikrinamas konfidencialumas (pavyzdžiui, „Konfidencialumą užtikrins bendravimas su autoriumi saugioje susirašinėjimo sistemoje.“ (A2). Kartais paslaugų konfidencialumas nurodomas jau skelbimo pavadinime – „Profesionali, konfidenciali pagalba doktorantams, studentams, abiturientams“ (SK25).

Konfidencialumo užtikrinimas skelbimuose suponuoja, kad paslaugų teikėjams ir potencialiems užsakovams yra žinomas tokio elgesio neleistinas pobūdis. Be to, nuo 2022 m. 3 iš 4 analizuotų skelbimų portalų – *alio.lt*, *skelbiu.lt* ir *paslaugos.lt* – yra patalpinta informacija apie mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) projekto rengimo paslaugų siūlymo ir pirkimo veiklos užtraukiamą administracinę atsakomybę. Todėl manytina, kad paslaugų teikėjai ir potencialūs užsakovai išsamiai informuojami apie tokios veiklos neleistinumą ir galimas sankcijas. Atsižvelgiant į tai, kad 2023 m. kovo ir balandžio mėn. analizuotuose skelbimuose dažniau nei 2021 m. rugpjūčio mėn. nurodoma konfidencialumo garantija, galima daryti prielaidą, kad paslaugų teikėjai sureagavo į informaciją apie administracinę atsakomybę ir tokiu būdu siekia išlaikyti paslaugų patrauklumą.

Paslaugų kokybė yra dažniausiai nurodomas požymis nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugas siūlančiuose skelbimuose. Daugumoje 2023 m. kovo mėn. skelbimų (66 proc.; 9 pav.) vienaip ar kitaip akcentuojama atliekamų darbų kokybė ir (ar) jos užtikrinimas. 2023 m. balandžio mėn. skelbimuose fiksuojama mažai pakitusi situacija. Pastebėtina, kad ši tendencija yra panaši kaip 2021 m. rugpjūčio mėn., kai apie paslaugų kokybę buvo teigiama 62 proc. skelbimų (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021). Paslaugų kokybė, profesionalumas ir pan. dažnai akcentuojami ir skelbimų pavadinimuose, pavyzdžiui, „Konfidenciali ir kokybiška pagalba doktorantui, studentui“ (P15).

Dažnai paslaugų teikėjas apibūdina teikiamas paslaugas kaip kokybiškas, profesionalias ir (ar) kvalifikuotas, pavyzdžiui, „Kokybiški studijų darbai už prieinamą kainą!“ (S1); „Teikiamos profesionalios mokslinės konsultacijos ir pagalba rašant kursinius, praktikos ataskaitas, diplominius darbus (bakaluro ir magistro).“ (A23); „KOKYBĘ GARANTUOJU.“ (S51); „Esu šios srities profesionalė. Prioritetas – kokybė.“ (S36); „Kvalifikuota, kokybiška bei konfidenciali pagalba rašto darbų rengime.“ (P9). Daugelyje skelbimų nurodoma ir paslaugų teikėjo patirtis – ji varijuoja nuo 2 m. (P40) iki 32 m. (P12). Pastebėtina, kad *paslaugos.lt* portale patirtis gali būti nurodoma atskiroje skelbimo skiltyje.

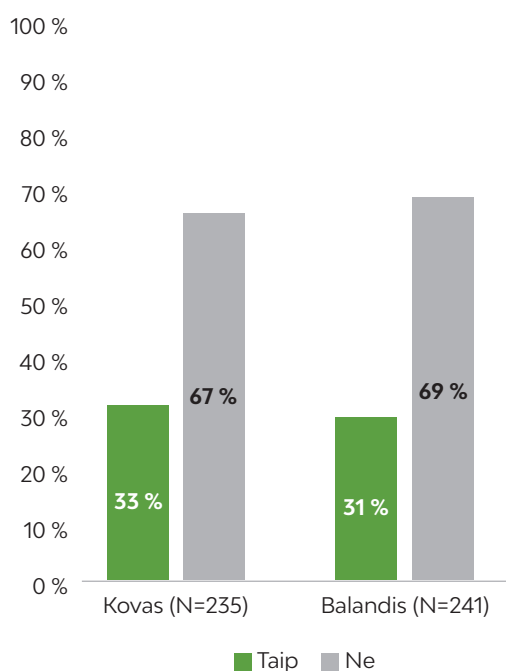
Kaip paslaugų kokybės užtikrinimo įrodymas akcentuojamas paslaugų teikėjo (komandos) profesionalumas, išsilavinimas, ilgametė patirtis, pavyzdžiui, „Mūsų prioritetas yra ne tik darbo rezultatas, tačiau ir kokybiškas darbo rengimo procesas, todėl kiekvieną užduotį atlieka savo srities profesionalai.“ (S25); „Mūsų komandą sudaro tik savo sričių specialistai kurie turi Magistro, Bakaluro ar aukštesnius išsilavinimus ir praktinius įgūdžius.“ (P10); „Ilgametė baigiamųjų darbo rašymo patirtis.“ (S17); „Konsultavimo patirtis diplominių darbų ir kitais rašymo klausimais 10 metų.“ (P15). Taip pat gali būti pabrėžiamos asmeninės savybės, tokios kaip atsakingumas, kruopštumas: „Darbus parengiu atsakingai ir kruopščiai.“ (S105). Kai kuriais atvejais nurodoma ir atliktų darbų, tyrimų apimtis, pavyzdžiui, „Sukaupta ilgametė darbų rengimo patirtis (nuo 2014 metų), įgytas biomedicinos mokslų daktaro laipsnis, padėta parašyti bei apginti daugiau nei 250 darbų.“ (S30); „- Daugiau nei 600 realizuotų projektų!“ (P32).

Kaip kokybės įrodymas kai kuriuose skelbimuose pateikiamas anksčiau atliktų darbų įvertinimas, pavyzdžiui, „Mokslo darbus vertintojai/recenzantai įvertina 9-10 balų.“ (S91); „Kokybė - darbų įvertinimo vidurkis 9,1 balo.“ (P22).

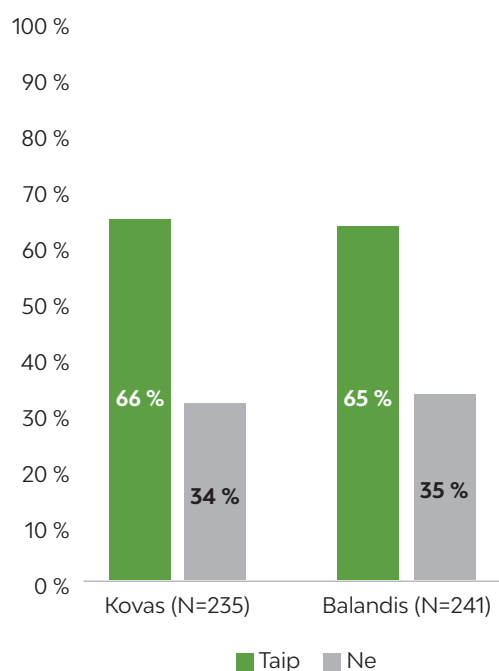
Paslaugų kokybė gali būti užtikrinama ir įsipareigojant koreguoti darbus, kol jie atitiks užsakovo, institucijos („metodinius“), vadovo ir kitus reikalavimus, pavyzdžiui, „Visų konsultacijų metu bendraujame su klientais, taisome darbus pagal pageidavimus, todėl darbai visada būna kokybiški.“ (P17); „Darbai sutvarkomi pagal pateiktus metodinius nurodymus, naudojama užsienio literatūra, pateikiami darbo originalumą patvirtinančios svetainės rezultatai.“ (A1); „Mano rašomi darbai yra vienetiniai, rašomi pagal Jūsų mokymo įstaigos metodinius nurodymus, atitinka visus reikalavimus. Taip pat darbus koreguoju pagal vadovų nurodymus ir pastabas iki pat ginimo.“ (S67). Skelbimuose dažnai akcentuojamas ir darbų originalumas, pavyzdžiui, „Darbas bus VIENETINIS, originalus, parašytas LAIKU ir niekur nepublikuotas. Pagal visus Jūsų reikalavimus ir Aukštojo mokslo reikalavimus.“ (S43). Be to, kai kurie paslaugų teikėjai žada, kad darbai bus tikrinami tekstų sutapčių nustatymo programomis: „Kruopščiai laikausi metodinių reikalavimų, naudoju naujausią literatūrą, tikrinu darbus per plagijavimo programą.“ (P9).

Kai kurie paslaugų teikėjai pabrėžia savo lyderystę, patikimumą ir kaip kokybės įrodymą nurodo užsakovų atsiliepimus: „Aukščiausia rašto darbų kokybė, rinkos lyderis [paslaugų teikėjo pavadinimas] <...> Gausybės, nuolat mus pasiekiančių klientų padėkų augimas, yra geriausias [paslaugų teikėjo pavadinimas] rašto darbų kokybės įvertinimas.“ (S74);² „Tikri atsiliepimai yra šio skelbimo nuotraukose“ (S6). Įdomu pastebėti, kad nepaisant teikiamų paslaugų, galinčių užtraukti administracinę atsakomybę, pobūdžio, kai kurie paslaugų teikėjai nurodo galimybę sudaryti sutartis ir gauti sąskaitas: „Paslaugų kokybės garantija: sutarties sudarymas oficialiai vykdoma registruota veikla išrašomos sąskaitos faktūros.“ (S74).

8 pav. Paslaugos konfidencialumo užtikrinimas.

9 pav. Paslaugos kokybės užtikrinimas.

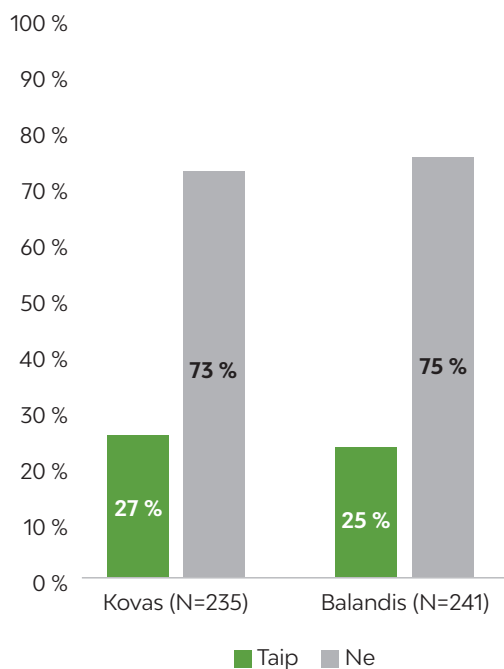
² Laužtiniuose [...] skliaustuose pateikta informacija yra Tarnybos nuasmeninta.

PASLAUGŲ ATLIKIMO LAIKAS IR GARANTIJOS DĖL TERMINŲ LAIKYMO SI

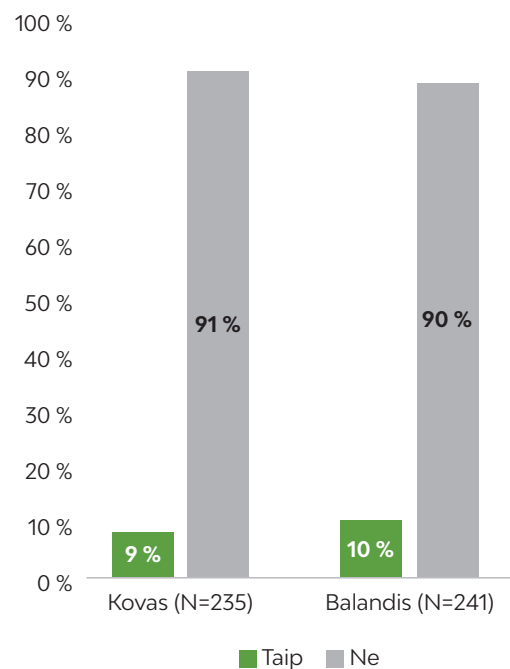
2023 m. kovo mėn. 27 proc. skelbimų nurodomas paslaugos atlikimo laikas ir (ar) skubus paslaugos atlikimas (10 pav.). 2023 m. balandžio mėn. skelbimuose stebima panaši tendencija. Palyginti, 2021 m. rugpjūčio mėn. tokie skelbimai sudarė panašią dalį – 30 proc. (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021). Skelbimuose, kuriuose nurodomas paslaugų atlikimo laikas, dažniausiai žadamas skubus paslaugos atlikimas, pavyzdžiui, „Galima skubi pagalba“ (A25); „Galimi SKUBŪS ar labai SKUBŪS variantai.“ (S7). Kai kuriais atvejais dėl skubių darbų prašoma kreiptis iš anksto ar pagal galimybes, pavyzdžiui, „Dėl skubių darbų kreipkitės kuo anksčiau.“ (S40); „Priimam ir skubius užsakymus (suderinus, pagal laiko galimybes).“ (S6). Keli paslaugų teikėjai nurodo, kad specializuojasi skubių darbų atlikime: „Mūsų išskirtinumas - dirbame ir su SKUBIOMIS darbų konsultacijomis!!!“ (P17). Kai kurie paslaugų teikėjai skubių teikiamų paslaugų pobūdį įvardija jau skelbimo pavadinime: „Labai skubūs rašto darbai be avanso konsultuojant“ (S53).

Manytina, kad paslaugų atlikimo laikas turėtų priklausyti nuo darbo apimtys ir pobūdžio. Vis dėlto, skelbimuose pateikiama nedaug tikslios informacijos apie tai, kiek užtrunka darbo atlikimas. Pavyzdžiui, viename skelbime nurodoma skaičiavimų trukmė – 1–2 dienos, tyrimo trukmė – 5–7 dienos („Per kiek laiko atliekami skaičiavimai? | 1-2 d | Per kiek laiko atliekamas tyrimas su aprašymu? | 5-7 d“ (S6). Baigiamųjų darbų parengimas gali užtrukti ilgiau nei kiti tyrimai (skaičiavimai), pavyzdžiui, viename skelbime nurodoma, kad „Pageidautina, kad dėl pagalbos baigiamųjų darbų parengimui būtų kreipiamasi iš anksto (1-2 mėnesiai iki numatyto gynimo), tačiau priimami ir skubūs bei labai skubūs užsakymai.“ (SK21). Kai kuriuose skelbimuose įvardijama, kiek užtruks skubūs darbai – iki 3 dienų („Su mūsų pagalba, darbas gali būti parengtas per 1-3 dienas iki jo atidavimo termino.“ (P17). Dažniausiai skubias paslaugas žadama suteikti per 1 parą: „Atkreipiu dėmesį, kad padėdu skubantiems (darbą galiu padaryti per 24 val.).“ (P37). Skubios konsultacijos dėl baigiamųjų darbų suteikiamos per 1 parą: „Dėl skubių darbų: | -Per 1 parą galima konsultuoti labai skubią bakalauro teorinę dalį. | -Per 1 parą galima konsultuoti labai skubią bakalauro tiriamąją dalį.“ (S52); „Bakalauro darbas konsultuojant per parą!“ (S53).

10 pav. Skelbimuose numatytas (skubus) paslaugos atlikimo laikas.

11 pav. Skelbimuose garantuojama, kad paslauga bus suteikta laiku.

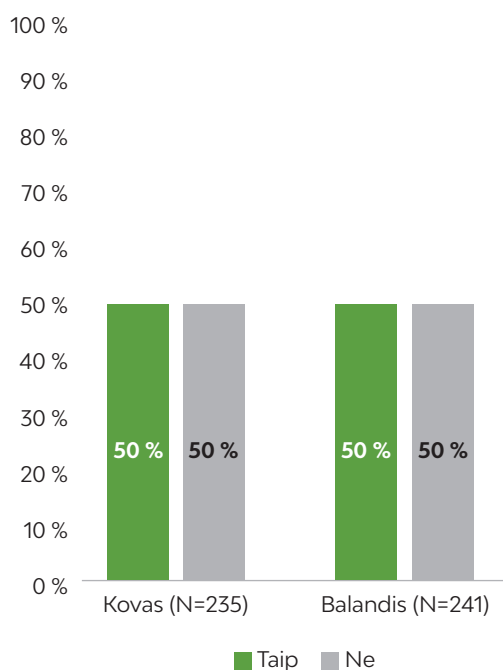
Tik nedidelėje skelbimų dalyje (2023 m. kovo mėn. – 9 proc., 2023 m. balandžio mėn. – 10 proc.; 11 pav.) paslaugų teikėjai deklaruoja, kad paslaugos bus suteiktos laiku ar žadamas punktualumas, pavyzdžiui, „Griežtai laikomasi nustatytų terminų.“ (S17); „Garantuojama: <...> punktualumas <...>.“ (S5). Palyginti, 2021 m. rugpjūčio mėn. tokie skelbimai sudarė panašią dalį – 8 proc. (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021). Atsižvelgiant į tai, kad garantijos dėl terminų laikymosi teikiamos žymiai rečiau, palyginti su kokybės ir konfidencialumo deklaravimu, manytina, kad terminų laikymasis nėra toks svarbus skelbimo požymis, leidžiantis paslaugų teikėjams padidinti skelbimo patrauklumą ir (ar) teikėjo patikimumą įspūdį.

PASLAUGŲ TEIKĖJO KOMUNIKACIJOS BŪDAI

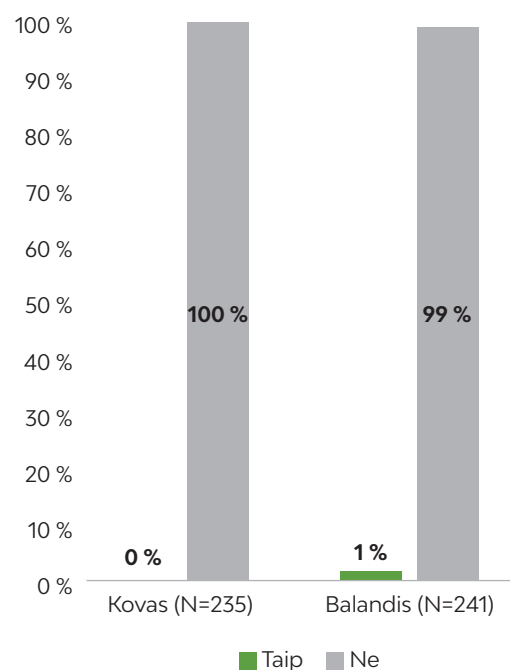
Apie 50 proc. 2023 m. tiek kovo, tiek ir balandžio mėn. analizuotų skelbimų nurodomi bent keli paslaugų teikėjo komunikacijos būdai su galimais užsakovais (12 pav.). Palyginti, 2021 m. tokių skelbimų buvo daugiau – 64 proc. (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021). Dažniausiai nurodomas paslaugų teikėjo telefonas ir (ar) elektroninis paštas. Rečiau nurodoma paslaugų teikėjo interneto svetainė (tinklapis) ar socialinių tinklų paskyra (pavyzdžiui, „Facebook“, „Instagram“). Pastebėtina, kad visuose analizuotuose skelbimų portaluose yra integruota galimybė su paslaugų teikėju susisiekti rašant el. laišką ar žinutę („pokalbio“ langas) per skelbimų portalą, todėl kai kuriuose skelbimuose nenurodomi jokie paslaugų teikėjų kontaktai. Manytina, kad įtraukiant ir komunikacijos būdą per skelbimų portalus, paslaugų teikėjų, komunikuojančių keliais būdais, skaičius būtų ženkliai didesnis.

Paslaugų teikėjai nėra linkę nurodyti kontaktų, kuriuose būtų minimas paslaugų teikėjo vardas ir pavardė – 2023 m. kovo mėn. skelbimuose tokių kontaktų nenurodė nei vienas paslaugų teikėjas, o 2023 m. balandžio mėn. – vos 2 teikėjai (atitinkamai 0 proc. ir 1 proc.; 13 pav.). Kaip pastebima 2021 m. tyrimo ataskaitoje (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė, 2021), 2021 m. rugpjūčio mėn. analizuotuose skelbimuose buvo rasta 1 proc. paslaugų teikėjų, kurie nurodė asmenį galinčius identifikuoti kontaktinius duomenis.

12 pav. Skelbimuose nurodomi keli komunikacijos būdai.

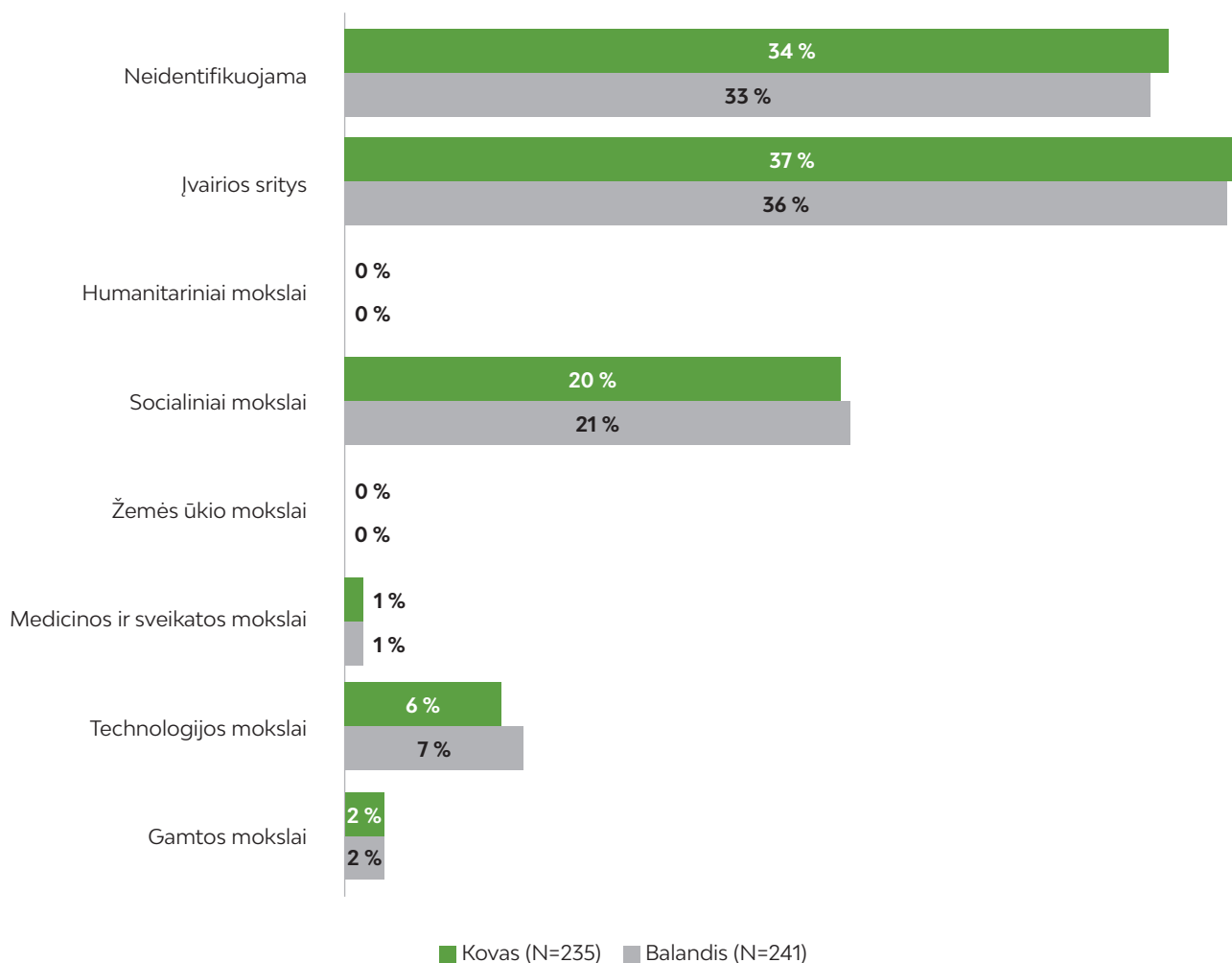
13 pav. Skelbimuose nurodomi asmeniniai kontaktai.

VYRAUJANČIOS MOKSLO SRITYS

Analizuojant duomenis, kokiose vyraujančiose mokslo srityse teikiamos paslaugos, matyti, kad 2023 m. kovo mėn. daugiausiai paslaugų yra teikiama įvairiose srityse – 37 proc., šiek tiek mažiau skelbimų sritis neidentifikuojama – 34 proc. (14 pav.). Balandžio mėn. matyti tik neženklius pokyčius – po 1 proc. sumažėjimas kategorijose „Įvairios sritys“ bei „Neidentifikuojama“ bei po 1 proc. padidėjimas socialinių mokslų bei technologijos mokslų srityse. Paslaugos humanitarinių mokslų srityje paprastai nurodomos kartu su kitų mokslų sritimis (priskirtos kategorijai „Įvairios sritys“). Nei viename skelbime nebuvo paminėtos žemės ūkio mokslų srityje teikiamos paslaugos. Palyginti su 2021 m. tyrimo rezultatais (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021), tendencijos išlieka panašios: įvairios sritys nurodomos 37 proc. skelbimų, neidentifikuojamos sritys – 27 proc. skelbimų.

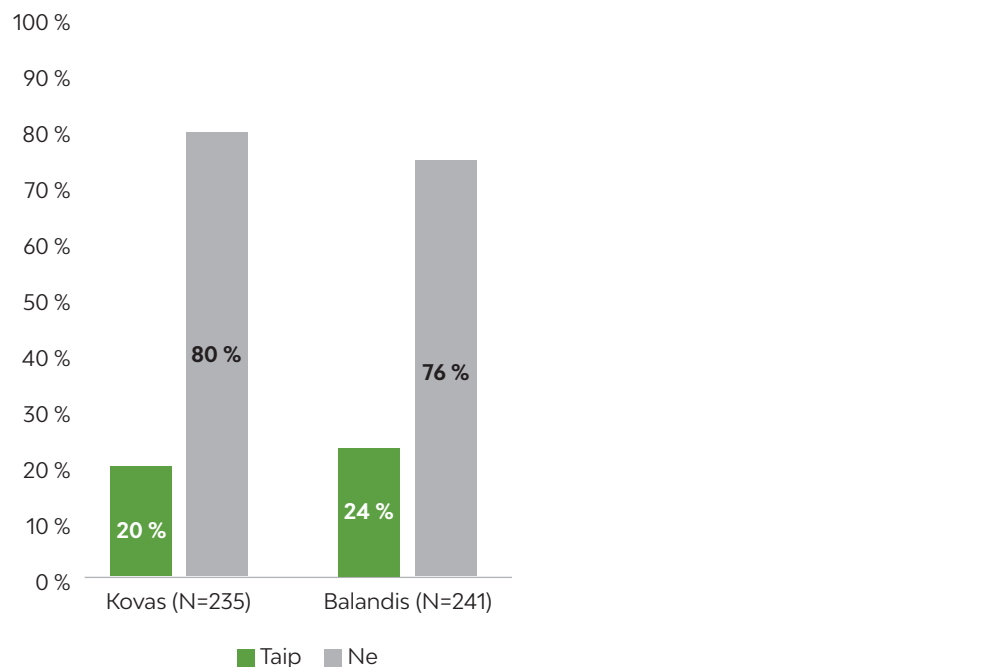
14 pav. Skelbimuose nurodoma mokslo sritis.

PASLAUGŲ KAINA

Skelbimuose nurodytos paslaugų kainos smarkiai varijuoja. 2023 m. kovo mėn. kaina nurodyta tik 20 proc. skelbimų, balandžio mėn. ši dalis šiek tiek padidėjo ir siekia beveik ketvirtadalį (24 proc.; 15 pav.). Palyginti su 2021 m. tyrimu (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021), skelbimų, kuriuose nurodyta paslaugų kaina, dalis yra mažesnė (2021 m. rugpjūčio mėn. – 30 proc.). Mažiausia kaina 2023 m. tiek kovo, tiek balandžio mėn. už puslapį – 2 eurai (SK1), didžiausia kaina už puslapį – 20 eurų (SK12). Kai kur kainos nurodomos pagal darbų trukmę, t. y. nuo 7 eurų (P3) iki 300 eurų (P12) už valandą ir daugiau. Kai kuriuose skelbimuose yra nurodomos ir viso darbo kainos: bakalauro baigiamojo darbo – 290–600 eurų, magistro baigiamojo darbo – 500–800 eurų (S89). Tai, kad kainos nurodomos ne visur, tikėtina, lemia rašomų darbų įvairovė, sudėtingumo lygis, kliento lūkesčiai ir pan. Tokiais atvejais kaina yra suderinama individualiai.

15 pav. Skelbimuose identifikuota paslaugų suteikimo kaina.

IŠVADOS

Nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugos aktyviau studijų laikotarpiu skelbiamos intensyviau – skelbimų skaičius 2023 m. kovo ir balandžio mėn. buvo penktadaliu didesnis nei 2021 m. rugpjūčio mėn. Paslaugų skelbimai nuolat atnaujinami – per mėnesį apie dešimtadalis skelbimų. Be to, skelbimų pavadinimuose dažniau įvardijamas paslaugų pobūdis – 2023 m. kovo ir balandžio mėn. tai buvo nurodoma daugiau nei pusėje skelbimų dalyje, kai 2021 m. rugpjūčio mėn. tokių skelbimų buvo apie penktadalis (Vaškevičiūtė & Ozolinčiūtė 2021).

Paslaugų teikėjai gali būti linkę maskuoti savo teikiamų paslaugų pobūdį. Vienas iš būdų – tiesiogiai nenurodant, kad teikiamos darbų rengimo paslaugos, o įvardijant tai kaip konsultacijas ar „pagalbą“. Pastebima, kad palyginti su 2021 m. tyrimo rezultatais, skelbimai, kuriuose įvardijamos konsultacijų paslaugos, 2023 m. kovo ir balandžio mėn. padidėjo atitinkamai 17 ir 18 procentinių punktų. Be to, skelbimas ir skelbimų, kuriuose užtikrinamas konfidencialumas, padidėjimas apie 10 procentinių punktų. Tikėtina, kad šiems pokyčiams galėjo turėti įtakos po susitikimo su Tarnyba 3 iš 4 šiame tyrime analizuotų skelbimų portalų 2022 m. įvesta praktika šalia skelbimo ar atitinkamoje skelbimų portalų skiltyje nurodyti informaciją, kad mokslo ar studijų darbo (ar jo dalies) projekto rengimo paslaugų siūlymo ir pirkimo veikla užtraukia administracinę atsakomybę. Taip pat pastebima, kad paslaugų teikėjai itin retai nurodo savo asmeninius kontaktinius duomenis ar įvardija save vardu ir pavarde.

Kitų kokybinių skelbimų turinio požymių (vizualinės medžiagos pateikimo, kokybės, konfidencialumo ir terminų laikymosi užtikrinimo, mokslo sričių nurodymo) raiška, palyginti su 2021 m. rugpjūčio mėn., išlieka panaši. Daugumoje skelbimų pateikiama asociatyvi vizualinė medžiaga, akcentuojama paslaugų kokybė (pavyzdžiui, profesionalumas, patirtis) ir nurodomos kelios (įvairios) mokslo sritys. Apie pusėje skelbimų nurodomi bent keli komunikacijos būdai. Darytina išvada, kad vizualinė medžiaga, paslaugų kokybė ir pasiūlos apimtis (sričių įvairovė) ir prieinamumas (komunikacijos būdai) yra pagrindiniai paslaugų patrauklumo elementai, kuriuos pasitelkia paslaugų teikėjai, norėdami atkreipti potencialių užsakovų dėmesį.

Atkreiptinas dėmesys, kad nors nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų pasiūlos apimtis ir dinamika rodo, kad tokių paslaugų rinka egzistuoja, vystantis informacinėms technologijoms (pavyzdžiui, dirbtiniam intelektui), sparčiai atsiranda ir kitos galimybės nesąžiningam elgesiui pasireikšti. Kiek plačiau šių technologijų pagrindu kuriami įrankiai bus naudojami ir pakeis ar papildys realių asmenų teikiamas paslaugas, reikalingi atskiri tyrimai. Tačiau neabejotina, kad ši problema išliks aktuali bei bus reikalingos koordinuotos aukštųjų mokyklų pastangos tiek aptinkant ir tiriant neleistino elgesio atvejus, tiek šviečiant akademinę bendruomenę siekiant užkirsti kelią tokiems nusižengimams.

LITERATŪRA

- Eaton, SE 2023, 'Artificial intelligence and academic integrity, post-plagiarism', *University World News*, žiūrėta 2023 m. gegužės 9 d., <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20230228133041549>.
- Ghalayini, M 2023, 'Unlocking the potential of AI in higher education', *University World News*, žiūrėta 2023 m. gegužės 9 d., <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20230419095059196>.
- Guruge, DB & Kadel, R 2023, 'Towards an Holistic Framework to Mitigate and Detect Contract Cheating within an Academic Institute—A Proposal', *Education Sciences*, 13(2), 148, <https://doi.org/10.3390/educsci13020148>.
- Hill, G, Mason, J, Dunn, A 2021, 'Contract cheating: an increasing challenge for global academic community arising from COVID-19', *Research & Practice in Technology Enhanced Learning*, 16(1), <https://doi.org/10.1186/s41039-021-00166-8>.
- Holmes, W, Persson, J, Chounta, IA, Wasson, B, Dimitrova, V 2022, 'Artificial intelligence and education a critical view through the lens of human rights, democracy and the rule of law', Council of Europe.
- Lancaster, T & Cotarlan, C 2021, 'Contract cheating by STEM students through a file sharing website: a Covid-19 pandemic perspective', *International Journal for Educational Integrity*, 17(3), <https://doi.org/10.1007/s40979-021-00070-0>.
- Miron, J, McKenzie, A, Eaton, SE, Stoesz, B, Thacker, E, Devereaux, L, Persaud, N, Steeves, M, Rowbotham, K 2021, 'Academic Integrity Policy Analysis of Publicly-Funded Universities in Ontario, Canada: A Focus on Contract Cheating', *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*, 197, pp. 62-75.
- Vaškevičiūtė, S & Ozolinčiūtė, E 2021, 'Nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų pasiūla Lietuvoje', Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba, Vilnius.

Tyrimo ataskaita yra laisvai prieinama Tarnybos interneto svetainėje
<https://etikostarnyba.lt> (žr. Analitinės apžvalgos).

Citavimas: Harvardo stilius

Umbrasaitė, J & Liekė, B 2023, *'Nesavarankiško mokslo ir studijų darbų rengimo paslaugų pasiūla Lietuvoje'*,
Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba, Vilnius

Turint klausimų dėl tyrimo ataskaitos ir (ar) jos naudojimo,
kreipkitės el. paštu info@etikostarnyba.lt arba telefonu +370 694 43 992.

